

בבא בתרא נד

משה שווערד

1. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף נד עמוד א ד"ה דשדא ליפתא

דשדא ליפתא בי פילי - שזרע לפת בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת בתוך החריץ לא היא חזקה שהרי לא עשה שום תיקון בקרקע והשלכת זרע בקרקע אינו מעשה אלא אם כן זרע ואח"כ מכסהו (ג) ואף על פי שגדל הלפת ונשרש בקרקע היום ולמחר ממילא הוא דקשבת ולא דמי לרפק בה פורתא דמעשה קעביד בגוף הקרקע ומשביח הקרקע מיד בחרישה זו וכן צמד לה מיהא דאמרן לעיל הרי משקה את השדה ומנגב את הקרקע אבל האי מאי קעביד ואכילת הלפת נמי אינה חזקה דאכילת פירות אינו קונה ולא היא חזקה לקנות שהרי אינו עושה בלקיטת הפירות ולא באכילתם שום תיקון בקרקע שיהא דומה לנעל גדר ופרץ וגם לא להציע מצעות בנכסי הגר דהתם קמיתנהי גופו מן הקרקע וקמשמשא ליה קרקע כעבד לרב והכי נמי אמרינן לקמן בשמעתין והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה לענין חזקת שלש שנים להיות אכילת הפירות של שלש שנים עומדים במקום שטר ובנכסי הגר לא קנה כלומר לגבי לקנות קרקע מיד כדין קרקע שנקנית בכסף בשטר ובחזקה דנעל וגדר לא היא חזקה.

2. יד רמה על בבא בתרא דף נד/א

דשדא ליפתא בפלחי דארעא דגר לא קנה. כגון שדה שנתבקעה ממי הגשמים ובא זה והשליך שם זרעוני לפת וצמחו, אע"פ שהשביח בגופו של קרקע בצמחים הללו שהן מחוברין לקרקע והרי הן כקרקע לא קני, מ"ט בעידנא דקא שדי ליכא שבחא וכי קא שבח ממילא קא שבח. ש"מ דכל היכא דלא קני אלא מחמת שבחא דאשבח אי קא שבח בשעת מעשה קני ואי לא לא קני. ודיקא מינה, טעמא דשדא ותו לא, דלא עבד מעשה בגופא דארעא, אבל היכא דכסייה לבזרא בעפרא דקני אלא אפילו אשכח בזרא דשדי התם מקמי הכין ואתא איהו וכסייה קני, דלא גרע מפירצא גרידא דאע"ג דליכא בזרא נמי קני. והוא הדין נמי בנכסי חבירו בחזקה שאין עמה טענה, דלכולהו הני אנפי כנכסי הגר דמי, כדבעינן לברורי לקמן:

3. קובץ שעורים בבא בתרא אות רמא

(רמא) [דף נד ע"א] שדה ליפתא בי פילי דארעא דגר לא הוי חזקה, ומה שאוכל אח"כ הפירות לא מהני לקנות, ובשיטה בשם הראב"ד כתב, הטעם דלא מהני אכילת פירות לקנות בנכסי הגר, כי הם הפקר והיוצא מהן הפקר, ואם זכה ביוצא מהם לא זכה בהם, ומשמע דגם בשדא ליפתא הגידולין הפקר כיון דהשדה הפקר...

4. ריטב"א על בבא בתרא דף נד/א

והא דאמר כולהו מחד גיסא אדעתא דחיותא. ודוקא דפשח לגמרי חדא גיסא, אבל אם נטל משם מקצת אמרינן דאדעתא דדיקלא עביד אלא שלא השלים מלאכתו:

5. שערים מצויינים בהלכה

דף נד. האי מאן דזכי זיכיא כו'. פרשב"ם שמכבד ומטהר את השדה מקיסמים ועשבים רעים. ועי' בנתיבות (תשו' השייך לסי' קצב) דהיינו דוקא בקיסמים ועשבים שהן מחוברין בגוף הקרקע, ונתדבקו לקרקע באופן שהיה חייב בשבת על נקיון כיוצא בזה משום חורש [עי' במס' שבת קג. ובמס' מו"ק ב:., וברמב"ם וכס"מ שבת פ"ח ה"א], והוי כעושה מעשה בגוף הקרקע וקונה בחזקה זו, דלא הו"ל למינקט הלשון דזכי זיכיא, רק המכבד את הקרקע, ולשון זכי זיכיא נגזר מלשון זך, שגוף הקרקע אינו זכה, וזיכך אותה בהסרת

קוצים ואבנים המשורשים בתוכו, שא"א לזרוע מבלתי הסרתן, ומביא ראיה מדברי המרדכי (סי' תקנג) דלמד נטילת גבשושית בשבת לקנין, אלמא דאינו קונה בחזקה רק בדבר שנחתייב בשבת, דאלת"ה היה לו לומר סתם דנטילת גבשושית לא גרע מזכי זיכיא, אבל כשמפנה מטלטלין מהשדה לצורך חרישה, לא נקרא עושה מעשה בגוף הקרקע כו'.

6. תוספות מסכת בבא בתרא דף נד עמוד א ד"ה אדעתא דציבי

אדעתא דציבי לא קני - ואף על פי שמתקן הקרקע וכן פשח דיקלא אדעתא דחיותא אף על פי שהדקל מיתקן בכך דלעולם לא קני אלא אם כן מתכוין לקנות כדאמרינן לעיל לקנות את חבירתה אף אותה לא קנה כיון שלא נתכוין לקנותה וביבמות פרק ר"ג (דף נב): אמר הא למה זה דומה לעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קנה ובהפדה (ב"ק דף מט: ושם) אמר דהמחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דארעא הוא מחזיק ובארעא הוא לא אחזיק ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתיה אשטרא או דלמא דעתיה נמי אשטרא ואין להקשות דאע"ג דאין דעתיה אשטרא אמאי אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חצרו דחצר מתורת יד איתרבאי דהא דחצר קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו ואם היה יודע היה רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני וא"ת מצא בגל או בכותל ישן דתנן באלו מציאות (ב"מ דף כה:): הרי אלו שלו מפני שיכול לומר של אמוריים הוא אמאי לא קניא ליה חצרו וי"ל דבדבר שאין הווה שימצא לא קנה חצרו שלא מדעת.

7. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף נד עמוד א ד"ה דבי דרי

דבי דרי – [1] גורן לדוש שם תבואה דכיון דקרקע זה לחרישה עומד ולא לגורן ואף לאחר שיחליקנו לגורן ויחבוט שם חטין יהא צריך (ה) שם לחרוש ולזרוע נמצא שאין גורן זה כאן כי אם קלקול ואין זה מתקן השדה כי אם מקלקל וכל תיקון שסופו לסתור אינו אלא קלקול ומעיקרא לא מתקן הוא ולא דמי לנעל וגדר ורפק ביה פורתא והשקאת מים שכל דברים הללו אין סופן לסתור אבל גורן זה סופו לקלקלו ולסתרו דעיקר דארעא לחרישה קיימא אבל אם רצה לעשות שם גורן קבוע לעולם נראה בעיני דקני דאין לך חזקה גדולה מזו.

8. תוספות מסכת בבא בתרא דף נד עמוד א ד"ה מוליא במוליא

מוליא במוליא כו' - הקשה ה"ר יוסף דאורליינ"ש (ז) משמע שצריך קרקע שוה לחרישה יותר מלדישה ואנן סהדי דלדישה צריך הרבה יותר שוה וחלק ומה שפירש נמי בקונט' דאם עושה אדעתא דגורן קבוע קני היכי ידעינן אי עבד אדעתא דגורן קבוע או אינו קבוע וין [2] והיה מפרש דבי דרי דהכא היינו להעמיד שם בהמות כמו אבי דרי חושבנא (שבת דף לב.) דלקמן (דף נז.) תנן דבהעמדת בהמה לא קני ור"ת השיב לו שהם היו דשים במוריגים ולא היו צריכין להשוות קרקע כל כך.

9. ריטב"א על בבא בתרא דף נד/א

אדעתא דבי דרי. פירש רבינו שמואל לעשות שם גורן, וא"ת ולמה לא קנאו לגורן, ועוד והלא הגורן צריך להשוות קרקעו יותר משדה, ואיפכא הול"ל דמוליא בנצא ונצא במוליא אדעתא דבי דרי, ור"ת היה מתרץ לפי אחיו שדרכן היה לדוש במוריגין כדכתיב (ישעיהו מ"א) הנה שמתוך למורג חרוץ וגו' תדוש הרים ותדוק, ולפיכך אינו צריך השוואה בקרקע כל כך, והנכון דפי' רבינו שמואל מתרץ מיניה וביה שאילו היה דעתו לעשותו גורן קבועה לעולם היה משוה אותו יפה יפה ואז היה קונה אותו שאין דעתו לסותרו, אבל כשלא השוה אותו אלא מעט גילה דעתו שאין כוונתו אלא לגורן שאינו קבוע לפי שעה ולחזור ולזרוע, וכיון שעיקר כוונתו לזריעה צריך שתהא חזקתו בדבר שהוא תיקון לזריעה שהתיקון של גורן אינו כלום שסופו לסותרו ולקלקלו וכן נראה מלשונו ז"ל, ולפי זה אדעתא דבי דרי לא הוה כלום, ויש מפרשים דאדעתא דבי דרי לא קנה אלא כשיעור בי דרי וכן מפרש מורי הרא"ה ז"ל, ובתוס' פירשו בשם הר"י בכור שורו ז"ל דהאי בי דרי רצה לומר דיר לשכב שם בהמות ומלשון הכונס צאן לדיר (ב"ק נ"ה ב'), וכההיא דאמרינן בפרק במה מדליקין (ל"ב א') אבי דרי חושבנא, ואין זה תיקון חשוב ואינו צריך שם כל כך ולפיכך לא קנה ואינו מחזור:

10. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף נד עמוד א

בגמ': האי מאן דפשח דיקלא כו'. בגרש כרמל (פר' שלח) ביאר במה שציוה משה רבנו למרגלים (במדבר יג, כ), 'והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ', וצריך להבין איזה התחזקות צריך בכדי לקחת מפרי הארץ. וביאר על פי מה שכתב הרמב"ם (מכירה א, טז) דעל ידי לקיחה מפירות האילן נחשב כהחזיק בקרקע וקנה. וזה כוונת הכתוב 'והתחזקתם' היינו שיעשו קנין חזקה על ידי שילקחו מפרי הארץ. אמנם בני ישראל סברו כדעת

הראב"ד והר"ן (הובא בשולחן ערוך חושן משפט קצב, יא) דלקיטת פירות מהארץ אינה חזקה, ולכן רצו שיקנו רק על ידי חפירה באדמת הארץ שזהו אופן המועיל לקנות לכולי עלמא, ולכן אמרו (דברים א, כב) 'ויחפרו לנו את הארץ'.

11. שערם מצויינים בהלכה

הצר צורה בנכסי הגר קנה כו'. פרשב"ם צורת חיה או עוף. כתבו התוס' במס' יומא (נד: ד"ה כרובים) דאפי' ישראל מותר לצייר צורות במיני צבעים, ואין בזה משום (יתרו כ-ד) "לא תעשה לך פסל", דלא אסרה תורה אלא פרצוף גמור חקוק בששר, אבל במיני צבעים מותר כדאמרי' בחזקת הבתים הצר צורה בנכסי הגר קנה, דרב לא קנה לגינתא דבי רב אלא בצורתא, וְהִקְשָׁה הַרְשָׁב"ם וְהָא אַמְרִי' לְעִיל (נג: דכיוור לא קנה אלא באמה כנגד הפתח, ותיירך דלאו היינו צורת בריה אלא ציורין בעלמא מעשה צעצועים ופרחים, אבל צורת חיה או עוף חשיבא ולא בעינן אמה כנגד הפתח, אלמא דרב צייר צורת חיה ועוף, אלא ודאי דבמיני צבעים מותר. ובמרדכי (סי')

12. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף נד עמוד א

בגמ': הצר צורה בנכסי הגר קנה.

ופירש רשב"ם: הצר צורה, צורת חיה ועוף עכ"ל.

במרדכי ע"ז פרק כל הצלמים (סוף סימן תת"מ) נשאל על אותם שמציירים במחזורים צורות של חיות ועופות אם יפה הם עושים או לא.

והשיב שיש לכאורה להקשות על דברי הרשב"ם כאן הרי אסור לצייר משום לא תעשה לך פסל וגו', אלא מוכח מזה שאין איסור רק לעשות פסל ולחקוק כדמות תמונה, אבל לצייר על גבי ספר במיני צבעונים שרי.

וכתב בשו"ת לחם רב (לבעל לחם משנה, סימן ט"ו) דנראה דהמרדכי הולך כשיטת רבינו אליקים שהביא הבית יוסף ביו"ד סימן קמ"א דכל צורות הם בכלל האיסור, לכן הוקשה לו בדברי הרשב"ם האיך צייר צורת חיה ועוף.

אבל לדין דלא קיי"ל הכי, ורק צורת אדם ומזלות שבשמים אסור, א"כ לא קשה מידי, דהכא איירי בצורות חיה ועוף, ולכן שרי הכא לציירם, וממילא נפל היסוד שעלי' בנה המרדכי התיר', וממילא י"ל דגם לצייר על ספר גם כן אסור בדמות אדם.

ועל כן כתב לענין כתובה שמציירין בו צורת חתן וכלה וצורת שמש וירח, אין לעשות כן דנוגע באיסור דאורייתא, אבל אחרי את אשר כבר עשוהו, מותר להשהות הכתובה אצלו, ואינו צריך לקרוע אותה.

13. שערים מצויינים בהלכה

ונראה ראייה מזה דאין איסור לנטוע גינה סמוך לבהמ"ד, ואין איסור לקיימו. ולענין בהכ"נ עי' בהגה' הגרע"א (או"ח סי' קנ) שהביא מדברי הר"ד עראמה (עכו"ם פ"ו ה"ט) שאסור לנטוע אילנות סמוך לבהכ"נ. וכן פסק המהר"ם שיק (או"ח סי' עח). ובתשו' בנין ציון (סי' ט) כתב, שלא מצא סמך ורמז בפוסקים שיהא אסור נטיעת אילן בחצר בהכ"נ. ואפי' אי נימא דאיכא איסור לנטוע, מ"מ אם נטוע כבר אין לקצו אפי' ע"י עכו"ם. ובתשו' מהרש"ם (ח"ו סי' יז) כתב, דמותר לעשות גן סמוך לבהכ"נ, ואין איסור נטיעת אילן רק בבית המקדש. ועי' במג"א (סי' קנד סק"א) שכתב בזה"ל, גן ופרדס שסביב בהכ"נ כו'. ועי' מש"כ בשמ"ב (סי' יג סק"ה).

14. תוספות מסכת בבא בתרא דף נד עמוד ב ד"ה עובד כוכבים

עובד כוכבים מכי מטוי זוזי לידיה אסתלק ליה - פ"ה משום דכל קנינו של עובד כוכבים בכסף כדאמרינן בפ"ק דקדושין (ד' יד: ושם) אשכחן עובד כוכבים דכל קנינו בכסף ולא ראייה היא לפי ר"ת דמפרש התם דוקא בעבד עברי קאמר שאין בו קנין אחר דשטר לא ידעינן ביה אפי' בישראל אלא מדהוקש לאמה העבריה ואמה העבריה לאחרת אבל בעובד כוכבים דלא שייך ביה קדושין ליכא למילף מאחרת ועוד תניא התם מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים דהיינו חליפין משמע דה"ה בשטר אינו נקנה דאפילו כל שוה כסף הוה ממעט התם מכסף אי לאו דכתיב ישיב לרבות שוה כסף ככסף אבל בעלמא אור"ת דאדרבה אין קנינו של עובד כוכבים בכסף אלא במשיכה וכדר' יוחנן קי"ל דדריש (בכורות דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא מיד עובד כוכבים במשיכה וכן בפ' בתרא דע"ז (דף עא. ושם ד"ה רב) מסיק דמשיכה לעובד כוכבים קונה והא דקאמר הכא ועובד כוכבים מכי מטוי זוזי לידיה אסתלק ליה היינו משום דמצינו בעובד כוכבים קנין כסף בעפרון ושטר ודאי לא קנה בעובד כוכבים משום דישראל גופיה לא קנה בשטרא אלא מספר המקנה דירמיה והתם ישראל הוה.

15. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף נד עמוד ב ד"ה הרי הן

הרי הן כמדבר - הפקר כדמפרש לקמן שאם קדם ישראל אחר והחזיק במ קנה כאילו הן נכסי הגר שמת [1] ויש מפרשין דמעוה מיהא יחזיר ללוקח ראשון [2] ולי אין נראה כלל דא"כ מאי הרי הן כמדבר אלא זכה בהן לגמרי ואם יכול לוקח ראשון לדון עם העובד כוכבי' ולהוציא ממנו מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד ומיהו נראה בעיני דהאי שני רשע מיקרי דכיון דיהב לוקח ראשון זוזי לא גרע מעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה דמיקרי רשע ההוא אחר ופירש רבינו חננאל דלית הלכתא כשמואל ומשום דמקשי עלה אביי אידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ובא רב יוסף לתרץ והקשהו אביי ואמר דמעולם לא אמרה שמואל דא"כ קשיא דשמואל אדשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ולי נראה דהלכתא כשמואל דהא רב נחמן דדיינא הוי והלכתא כוותיה בדיני דן כוותיה לקמיה וגם הרבה אמוראים כשמואל ס"ל לקמן וסליק שמעתין בהכי והא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא רב יוסף עצמו היה יודע תירוץ לדבר (ד) דא"ל לאביי אנא לא ידענא עובדא היכי הוה כו' לא חשש לתרץ מאחר דהוה מייתי ראייה מעובדא.

16. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר, כל המחזיק בהן זכה בהן. ע"י ברשב"ם שהביא בשם יש מפרשים, דחייב השני לתת דמים לראשון, ושיטת הרשב"ם שאינו חייב לתת דמים לראשון, דא"כ מאי הרי הן כמדבר, אלא זכה בהן לגמרי כו', ומיהו האי שני מיקרי רשע, דכיון דיהב לוקח ראשון זווי, לא גרע מעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה ממנו דמיקרי רשע. וכתב הר"ן דלדברי מי שסובר שחייב להחזיר המעות ללוקח ראשון רשע מיקרי, דכיון דחייב למיתן דמי הו"ל כלוקח, ובלוקח כו"ע מודי דנקרא רשע כדמוכח במס' קידושין (נט.), אבל לדברי הרשב"ם דלא מחייב לאהדורי דמי, א"כ הו"ל כמצאיה, ושיטת ר"ת דבמצאיה לא נקרא רשע, אבל לשיטת הרשב"ם בכל גוונא נקרא רשע, וכן דעת הרמב"ן, וכ"ה דעת רש"י שם דאפי

17. ברכת אברהם

בענין נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר

א) אר"י אמר שמואל נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן, מ"ט עכו"ם מכי מטו זווי לדידי איסתלק ליה ישראל לא קני עד דמטי שטרא לדידי הילכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן, והרשב"ם הביא י"מ דהזוכה לריך לשלם לראשון המעות, והקשה ע"ז מלשון הגמ', ולכאוי' ל"ע גם מסברא, מהיכי תיחי שישלם, הרי זכה מן ההפקר ומה איכפ"ל צמה שהראשון גרס כן ע"י כספו. והרא"ש ורצנו יונה כ' צסס ר"ח דהוה כמשכון, ולפ"ז הוה זכות בגוף הקרקע, ולעולם אין כאן חיוב תשלומין אלא דחסר צוכיה בקרקע לגבי זה, ולכן אס לא יחזיר מעותיו יקח השדה, מיהו צרשב"ם משמע דהשדה בכל אופן שלו אלא שצריך להחזיר מעותיו לפי י"מ. וז"ע.

וברמב"ן כ' צסס רב האי גאון דחייב, ופירש הטעם משום דמשתרשי ליה ע"י מעותיו של הראשון, וכבר תמה עליו הריטב"א אטו הנותן כסף לחזירו שיפקיר שדהו או שיתנהו לשמעון יתחייב שמעון לפרוע לו, הא מתנה נותן לו וכ"ש הא שלא נתכוין מפני שמעון, ושמעון זכה מהפקר. וז"ע.

והנראה די"ל דלעולם ל"ה הפקר ממש ואין שום אומדנא שהגוי מפקיר, ומסתבר דעיקר דעתו של גוי היתה להקנותם לזה שנתן הכסף, אלא דאם הקונה אינו רוצה לקנותם מסתבר דלא איכפ"ל לגוי שאחר יזכה בהן, הואיל והמעות כבר הגיעו לידו, הרי כודאי גם אם אחר יזכה בהן ניחא ליה, דהוא מזידו מסתלק ושזו ממילא הוה כמו מדבר לענין שכל המחזיק בהן זכה בהן.

ב) והנראה לומר בזה צעה"ת בישוב דצריהם של הן רצותא, דהנה לשון הגמ' ק"ק מאי האי דנאמר הרי הן כמדבר והארץ לבאר דכל המחזיק בהן זכה בהן, הא הול"ל בפשיטות דהפקר הן, ואטו לא ידענא דממילא כל המחזיק זכה. וגם לשון מבי מטו זוזי לדיה איסתלק ליה, לא משמע דהפקיר, וז"ב.

דלפ"ז גם מוזן מש"כ הרמב"ן דמשתרשי ליה ע"י ממונו של זה, כודאי אם נעשה הפקר ע"י ממונו, הרי אין זכיותו כלל מכה ממונו וממונו גרמא בעלמא עבד, וזמן הזכיה כבר אין כאן כלום מחמת ממונו ומתפקירא קא זכי, אבל זה שרק מחמת ממונו הוא דמתרצה שיזכה מי שיזכה, שפיר י"ל דאכל חסרונו של זה, והגוי רק בחזרת חמורה לממון זה הוא דמקנה לו, ובפרט אם ע"ז שזכ אינם חוזרים וכ"ז שלא זכה יכלו לחזור, הרי דזה גומר הפקד הממון ומרויחו לזה ושפיר י"ל דמשתרשי ליה, ורצנו גרשום לשיטתיה שפיר מחייבו בתשלומין, ע"ש. ודוק היטב.

18. ברכת אברהם

בענין דינא דמלכותא

א) ברשב"ם ד"ה והאמר כ' כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא, שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו, והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חזירו ע"פ חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל. עכ"ל. ודבריו ז"ע, מה איכפ"ל בקבלתם, הלא אדם זה לא מקבל ומה מחייבו.

ב) ולבאו י"ל מטעם מש"כ הרמב"ם (גזילה פ"ה הי"ח) דד"א במלך שמתבעו יוצא באותן הארצות שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ וסמכה דעתן שהוא אדונייהם והם לו עבדים, אבל אם אין מתבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע וכמו חזרת לקטים המזויינין שאין דיניהם דין, וכן מלך זה וכל עבדיו גזלנין לכל דבר, עכ"ל. מיהו לא כן משמע, דנראה מלשון הרמב"ם שלא בא לבאר עגם הכח, שזה מחמת שקבלו על עצמם, אלא הרמב"ם בא לומר מה זה מלך, דבאופן שלקח המלכות בכח אין לו כח ודין מלך.

ד) ולכאור' י"ל עפ"י מה שמזכיר לעיל (ח' ע"ג) דרש"אין
 בני העיר להחנות על המדות ועל השערים ועל
 שער פועלים ולהסיע על קיפתן. ולפ"ו ז"ל דיסוד הכח מזד
 חק"ח על כל כיו"צ שמקבלין על עצמן בני העיר, וה"ה בני
 מדינה.

וברבנו יונה כ' שלא הזכיר דינא דמלכותא אלא להפקעה,
 שהנכסים מופקעין מבעליהן כדיני המלך וכענין
 הפקר ז"ד, ומי שירד בהן במלות המלך זוכה בהן, אבל כל
 זמן שלא החזיק בהן לא זכה בהן וכו'. ומשמע מדבריו דכח
 המלך מכח הפקר ז"ד, ומיהו נראה דאין הכרח שכל הכח
 מחמת שכן תקנו חכמים, די"ל דרק מדמה כשם שנתק"ח

19. שערים מצויינים בהלכה

וכמצוה שלא ידונו אלא כך, וכאותה שאמר
 בגמ' ומלכא אמר לא ליכול איניש ארעא אלא
 בשטרא, הא בענין אחר לא. ועי' בשו"ע (חור"מ
 סי' שסט ס"ח) ובביאור הגר"א (ס"ק לא)
 ובש"ך (חור"מ סי' עג ס"ק לט).

כתב בתרומת הדשן (סי' שמא) דאפי' לא
 קיבלו עליהם בפירוש, כיון שהמלכות רגילה
 בזה, הרי על דעת כן אנו קובעים דירה תחתיה,
 ומקבלים עלינו עולה ומשאה. וכ"כ בתשו'
 הרשב"א הנ"ל שהארץ של מלך היא, ומי שבא
 לגור בארץ על דעת כן הוא בא. ועי' בר"ן
 במס' נדרים (כח.). בשם התוס', וברא"ש שם
 (פ"ג סי' יא) שכתבו טעם אחר. וע"ע ברשב"א
 במס' יבמות (מו.). וכבר הארכנו בענין זה
 במס' גיטין (י': ד"ה דינא), ותדרשנו משם.

ועי' בשו"ע (חור"מ סי' שסט ס"ח) דמבואר
 דדבר זה נאמר, אם הדין כולל כל העם כאחד,
 אבל אם מחלקים בין איש לאיש אין זה דין
 אלא חמס. וברמ"א (שם סי"א) כתב, דדינא
 דמלכותא נאמר אם זה לתקנת המדינה
 ויושביה, ואין לנו לדון כפי משפטי הערכאות
 אם אין להם שום הנאה, דאל"כ בטלו ח"ו כל
 דיני תורה. ועי' בתשו' השיב משה (חור"מ סי'
 ז) דבענין דינא דמלכותא יש סתירות רבות בין
 הפוסקים. ועי' בשו"ע (חור"מ סי' קצד ס"ב)
 דמבואר דרק לענין ממון אמרי' דינא
 דמלכותא. וכעין זה איתא במס' קידושין (יט:)
 מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, ובדבר
 שבממון תנאו קיים.

והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. כתב
 הרשב"ם כל מסים וארנוניות
 ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג
 במלכותם, דינא הוא, שכל בני המלכות
 מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו.
 ובתשו' מהרי"ק (סי' קפז) הביא ראיה מדברי
 רשב"ם אלו, דדוקא מסים וארנוניות של
 משפטי המלכים כו', אבל דין שבין אדם
 לחבירו פשיטא שאין בזה דינא דמלכותא,
 דא"כ בטלת כל דיני תורה ח"ו. ועי' בר"ן
 במס' גיטין (ד. מדפי הרי"ף) דדוקא מה שהוא
 עושה מחוקי המלך, אבל מה שהוא עושה
 שלא כדין לא, ולישנא דינא דמלכותא הכי
 משמע, ולא אמרו דינא דמלכא, דאי עביד
 שלא כדין חמסנית הוא, ולא דינא. וכ"כ
 המ"מ (מלוה פכ"ז ה"א) בדעת הרמב"ם. ועי'
 בתשו' הרשב"א (ח"ו סי' קמט) שלא על דיני
 הגדים אמרו דינא דמלכותא, שאין המלך
 מקפיד על דינים ידועים שזה בא ומחדש
 ומפרש דינים לפי דעתו ושכלו, ואחר בא
 ומהפך דבריו, ואין למלך בזה הקפדה כלל,
 אא"כ הם נימוסין ידועים עשוין מצד המלכות,

20. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף נד עמוד ב

בגמ': אמר שמואל נכסי עכו"ם ה"ה כמדבר וכו'.

וכ' הרשב"ם דסתם נכרי אנסו וכו', ולא סמכא דעתיה דישראל עד שיכתוב השטר ויש לעיין מה החילוק בין נכרי לישראל, דהרי בישראל באתרא דכתבי שטרא לא קני עד שיכתוב השטר, ומ"מ לא נעשה הפקר טרם שכתב השטר.

ומבאר החי' הרי"ם ז"ל (בקידושין ב' ע"א ד"ה בקיחה), דבאמת הלוקח אינו מקנה הכסף להמוכר אא"כ יהי נקנה לו הקרקע לא שיהי' הפקר, והמוכר ג"כ אינו מסתלק מהקרקע עבור קבלת המעות גרידא, אלא א"כ קונה המעות והם שלו כדיון, וכ"ז שלא קנה הלוקח הקרקע הרי לא הקנה הכסף להמוכר, ולכן אף על גב שקבל המוכר הכסף, מ"מ לא נסתלק עדיין, עד שיזכה בהכסף כדיון, וכיון שלא נסתלק לא הוי השדה הפקר.

אבל בעכו"ם דסתם נכרי אנס וכו' כמ"ש הרשב"ם, וכשקבל המעות לא אכפת ליה בין שקונה המעות והוא שלו עפ"י דין או לא, ולכן מסתלק המוכר תיכף כשקבל המעות, אף על גב שהלוקח לא קנה עדיין הקרקע והוא לא קנה עדיין הכסף, דלא אכפת ליה אם הכסף הוא שלו כדיון, אלא כיון שבא הכסף לידו מסתלק מהקרקע, ממילא הוי הפקר וכל הקודם זכה.

21. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף נד עמוד ב

בגמ': נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה.

בתחילת פרשת חיי שרה (בראשית כג, ט) נאמר, 'בכסף מלא יתננה לי', ויש לדקדק אומרו 'בכסף מלא דוקא'.

בחתם סופר (שם) ביאר זאת על פי מה שאמרו כאן, 'נכסי עכו"ם הרי הן כהפקר', דהיינו שאם ראובן קנה קרקע מהגוי, מכיון דיהיב זוזי אסתלק הגוי, וישראל לא קנה עד דמטא שטרא לידיה, ובין כך כל הקודם זכה בה. והנה בזה בטח נפשו שלא יוזק הוא על ידי תפיסת מאן דהוא, שהרי איש ממנו את קברו לא יכלה, רק חשש שלא יארע לעפרון הפסד על ידו, על כן התנה שלא יתננה לו כי אם בכסף מלא, דהיינו שלא יקנה בפרוטה כי אם עד תשלום פרוטה אחרונה, ולא יארע הפסד לעפרון בתפיסת התופס כי אם לאברהם, וזהו לא יעשה שום אחד מבני חת.

הפרשת דרכים האריך בענין אי האבות יצאו לגמרי מכלל ב"נ או רק להחמיר, והקשה דאם נאמר דרק להחמיר יצאו מכלל ב"נ, איך שמרו האבות את השבת, הלא ב"נ ששבת חייב מיתה.

ומתרץ החת"ס עפ"י הגמ' בסוגיין דגוי מגוי קונה מכסף, וישראל מגוי לא קונה אלא בשטר, וא"כ י"ל דהאבות קנו קרקעות שהוחזקו דרך רבים משר העיר בכסף לחוד, ואי יש להם דין ב"נ הרי נעשית ע"י קנין זה רה"י גמור ויכול לנעול בלילה והוציאו ממנו ביום השבת לר"ה, והוה מלאכה ולא עבר על לא ישבותו שהרי עשה מלאכה, ואי אית להו דין ישראל, לא קנה הקרקע בכסף לחוד, ועדיין היא הפקר ולא עשה מלאכה בהוצאתו שהרי רה"ר עדיין הוא. (דרושים ואגדות עמוד ז' ד"ה ויבא)